

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล EDUCATIONAL INSTITUTIONS PARTICIPATION IN THE DIGITAL AGE

ดลชิตร์ มงคล Dunlachit Mongkhon
โรงเรียนแก้งคอย Kaengkhoh School, Thailand
Corresponding Author E-mail: dunlachit2009@gmail.com

Article Received: February 20, 2023, Revised: June 20, 2023, Accepted: June 20, 2023

บทคัดย่อ

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล คือ กระบวนการบริหารที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับยุคสมัยเข้าสู่ยุคดิจิทัล โดยการสร้างความตระหนัก และความเข้าใจด้านเทคโนโลยีกับครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ สร้างทีมงานในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ผู้บริหารต้องรู้จักเลือกวิธีการที่เหมาะสม กำหนดแบบแผนวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ คำนึงถึงโครงสร้างของหน่วยงาน และผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้สถานศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วม, การบริหารสถานศึกษา, ยุคดิจิทัล

ABSTRACT

Educational institutions participation in the digital age is an administrative process that educational institution administrators must prepare for changes to the digital era. To raising awareness and understanding of technology with teachers and educational personnel to see the importance and benefits of using technology, build a team of change leaders, create a participatory process for learning management to happen anytime, anywhere. Educational institution administrators must know how to select appropriate methods, formulate patterns, methods and procedures in a systematic way. Focus on organizational structure and students for educational institutes to achieve their goals benefit education and develop learners to be effective.

Keywords: Participatory Management, School Management, Digital Age

บทนำ

การบริหารการจัดการศึกษาต้องใช้วิธีการบริหารตามแนวใหม่โดยใช้การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นซึ่งมีประชาชนจากหลากหลายองค์กรร่วมในการบริหารเพื่อความโปร่งใส การตรวจสอบหน่วยงานองค์กรให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ แต่สภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการบริหารงานดังกล่าวมีส่วนน้อยในการเข้าร่วม เนื่องจากมีความเข้าใจว่าเป็นบทบาทของสถานศึกษาเท่านั้นประกอบกับนโยบายและแนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเน้นให้การพัฒนา และยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น ด้วยการปฏิรูปหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาครูและบุคลากร และการบริหารจัดการงานวิชาการที่เป็นงานสำคัญและเป็นงานหลักอันดับหนึ่งของสถานศึกษา เพราะเกี่ยวข้องกับผลผลิตโดยตรง การยกระดับคุณภาพการศึกษาจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม ปัจจุบันการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการที่ผู้ได้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจกับผู้บริหาร การมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างกำลังใจให้ร่วมกันปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ มีประสิทธิภาพมากกว่าการยินยอมปฏิบัติตามคำสั่ง ยิ่งกว่านั้นการมีส่วนร่วมจะช่วยให้บุคคลสนับสนุนเป้าหมายของกลุ่ม ตลอดจนวัตถุประสงค์ร่วมขององค์กรด้วย เทคนิคการบริหารตามแนวความคิดนี้ถือว่าการรวมเอาเป้าหมายของบุคคล และเป้าหมายขององค์กรเข้าด้วยกัน (The integration of individual and organization goals) โดยผู้บริหารจะจัดสภาพการบริหาร และวิธีการปฏิบัติต่อบุคคลในองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของเขาและควบคุมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายขององค์กร (Robbins ,1990)

การบริหารที่เป็นการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษามากขึ้นนั้น ผู้นำทางการศึกษาในโรงเรียนและในชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องปรับปรุงตนเองทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยยึดหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่จัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคลากร ครอบครัว ชุมชนองค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และสถาบันทางสังคมอื่น โดยจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ และให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อเกิดประโยชน์ทางการศึกษา มีการกำหนดบทบาทของคณะกรรมการให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน การกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ การให้ความเห็นชอบในการจัดสรรหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การส่งเสริมด้านวิชาการการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ซึ่งในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรง สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างเต็มที่เกือบทุกด้านและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

อย่างไรก็ตามการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสู่ยุคดิจิทัลไม่ได้เป็นเรื่องง่าย เพราะการเปลี่ยนแปลงอาจจะเป็นสิ่งที่น่ากลัวของบุคลากรในองค์กร ทั้งนี้เพราะบุคลากรจะรู้สึกคุ้นเคยหรือเคยชินกับสถานการณ์หรือรูปแบบการทำงานในแบบเดิม ไม่คิดว่าตัวเองจะมีความรู้ ทักษะ หรือความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานจึงปิดกั้นตนเองในการแสวงหาหนทางที่จะเรียนรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ใหม่ๆ รวมทั้งกลัวว่าจะมีภาระงานมากขึ้น หรืออาจจะกลัวโดยรวมได้ว่าบุคลากรไม่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่

กำลังจะเกิดขึ้น นอกจากนี้ การบริหารแบบมีส่วนร่วมสู่ยุคดิจิทัลยังต้องมียุทธศาสตร์หรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องมีการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำสถานศึกษาเข้าสู่ยุคดิจิทัลให้ได้ ทำให้การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติงานของสถานศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อจุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดนั่นก็คือการพัฒนาผู้เรียนที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

การบริหารแบบมีส่วนร่วม

บริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารการตัดสินใจเปิดโอกาสการบริหารแบบใหม่ให้การบริหารมีคุณภาพ ดังที่ จันทราณี สงวนนาม (2545) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็นการตัดสินใจและการปฏิบัติงานตลอดจนการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวินัย ดิสงส์ และดวลย์ มาศจรัส (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลผู้บริหารใช้การจูงใจให้บุคคลผู้ปฏิบัติงานหรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติงานร่วมรับผิดชอบเพื่อการพัฒนางานที่ปฏิบัติให้มีคุณภาพสูงสุด

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการของการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นมีส่วนร่วมอย่างแข่งขันของบุคคลใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขา ในการแก้ปัญหาของการบริหารที่สำคัญที่สุด อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ที่ถือว่าผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารของพวกเขาให้เข้ากับผู้ใต้บังคับบัญชาพวกเขา และต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กร ไม่ใช่เพียงแค่สัมผัสปัญหาหรือแสดงความห่วงใย (สมยศ นาวิการ, 2545) โดยมีองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมดังนี้

1. การไว้วางใจกัน (Trust) ซึ่งเป็นปรัชญาพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์เรียบร้อย หากได้รับการยอมรับไว้วางใจกันจากผู้บริหาร ผู้บริหารที่ให้อำนาจและให้ความไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงาน จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้ปฏิบัติงานและข้อบกพร่องของผู้ปฏิบัติงาน ผู้ทำงานย่อมรู้จักงานของเขาดีกว่าใครๆ บุคคลจะมีความรับผิดชอบในงานของตนเอง หากผู้บริหารมอบหมายความรับผิดชอบให้แก่พวกเขาถูกต้อง

2. ความยึดมั่นผูกพัน (Commitment) บุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องการความห่วงใยผูกพัน ความยึดมั่นผูกพันจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อ บุคคลในองค์กรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปฏิบัติรู้เป้าหมายองค์กร มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร พร้อมทั้งจะทำผลประโยชน์ให้องค์กร

3. การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Goals and objectives) การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน ร่วมกันปรับปรุงพัฒนาเป้าหมายขององค์กร ย่อมขัดแย้งกันที่จะเกิดขึ้นในองค์กร เพราะทุกคนมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน มีการทำงานในทิศทางเดียวกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน ผลงานก็จะออกมามีประสิทธิภาพ

4. ความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน (Autonomy) เป็นภาวะที่มีความรับผิดชอบต่อการทำงาน ความสามารถในการรายงาน และการบริหารงานของแต่ละบุคคล ผู้ปฏิบัติงานต้องการความเป็นอิสระในการตัดสินใจ ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของตนเอง และอิสระในวิชาชีพ ซึ่งจะทำให้มีความทุ่มเทและเต็มใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ตามความรับผิดชอบที่ได้รับ

5. ลักษณะด้านอื่นๆ (Other characteristics)

การบริหารแบบมีส่วนร่วม ควรที่จะต้องมีการมีปัจจัยที่ครอบคลุมหลายๆ ด้าน แต่ควรจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจมิใช่การบังคับ บรรยากาศขององค์กรถือว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมหรือเป้าหมายและความสำเร็จขององค์กร ซึ่งการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะเพิ่มขึ้นโดยมีผู้ที่ให้การสนับสนุนโดยจะต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และผู้ที่มีความกระตือรือร้น (Swianburg, R.C. 1996)

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมคือการบริหารโดยใช้วิธีการจูงใจให้บุคคลผู้ปฏิบัติงานหรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจ ด้วยความสมัครใจ การบริหารแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การไว้วางใจกัน ความยึดมั่นผูกพัน การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน รวมถึงความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน

การบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นการทำงานร่วมกัน การช่วยให้ตระหนักในเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการศึกษา การให้บริการแก่สังคม การเข้าไปเกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น ครูนักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชนและให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคคลเหล่านี้ การใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด (ชาญชัย อาจิณสมมาตร, 2550) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management: SBM) เป็นการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน ให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบมีความเป็นอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป โดยมีหลักการบริหารมี 5 ประการ ประกอบด้วย 1) หลักการกระจายอำนาจ เป็นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับประชาชนมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษาให้เกิดความคล่องตัวมีอิสระและมีประสิทธิภาพ 2) หลักการบริหารตนเอง สถานศึกษามีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้นภายใต้การบริหารเป็นองค์คณะบุคคล 3) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมคิดร่วมทำ 4) หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้กับประชาชนปรับปรุงโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร โดยการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบและได้รับความเห็นชอบ รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้อง 5) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล สถานศึกษาต้องพร้อมให้มีการตรวจสอบเพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ (นพพงษ์ บุญจิตราดุล, 2546)

การบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่จะมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำที่เป็นมืออาชีพ โดยผู้บริหารต้องกำหนดแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบเพราะถ้าระบบการบริหารงานไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนต่างๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การบริหารงานจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์เพราะว่าการดำเนินงานมิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ผู้ร่วมงานแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด และความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะเป็นผู้นำเทคนิควิธีและกระบวนการการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา โดยกระบวนการบริหารสถานศึกษามีขั้นตอนดังนี้ (Wiles, 1955; วิโรจน์ สารรัตน์, 2551)

1. การวางแผน (Planning) เป็นกระบวนการที่จะต้องดำเนินการล่วงหน้า เพื่อกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา รวมทั้งวางแผนว่าสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอะไรบ้าง เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

2. การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์กร จัดแบ่งสายงาน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากร รวมทั้งการนำปัจจัยทางการบริหาร ซึ่งได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการบริหาร มาบูรณาการเพื่อให้การดำเนินงานตามแผนการที่วางไว้ให้เกิดขึ้นได้

3. การจูงใจ (Motivation) หมายถึง การที่จะช่วยให้บุคลากรในองค์กรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจูงใจในที่นี้มีความหมายรวมถึง 1) การอำนวยการ (Directing) ซึ่งเป็นการตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการและการควบคุมบังคับบัญชา 2) การติดต่อสื่อสาร (Communicating) เป็นการประสานงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือของบุคลากรเพื่อให้การดำเนินการมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน 3) การเป็นผู้นำในการดำเนินการ (Leading) หมายถึง การที่ผู้บริหารหรือบุคลากรในองค์กร สามารถกระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรสามารถดำเนินงานขององค์กรด้วยความเต็มใจจนบรรลุตามจุดมุ่งหมายขององค์กร

4. การควบคุมงาน (Controlling) เป็นการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับแผนที่ได้กำหนดไว้ว่ามีความเบี่ยงเบนไปจากความคาดหวังมากน้อยเพียงใด

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ ผู้บริหารจะเป็นผู้นำเทคนิควิธีและกระบวนการการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา มีขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจูงใจ และการควบคุมงาน

ยุคดิจิทัล

ยุคดิจิทัล (Digital Era) คือ ยุคของอิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่มีความรวดเร็ว ในการสื่อสารการส่งผ่านข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นข่าวสาร ภาพหรือวิดีโอที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วทุกที่และทุกเวลา (สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ, 2563) ได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับ “ดิจิทัล 4.0” และ “ดิจิทัลไทยแลนด์” เป็นวลีที่คนไทยเริ่มจะได้ยินบ่อยขึ้นในช่วงหลายปีมานี้ หลายคนอาจจะสงสัยว่าหมายถึงอะไร เกี่ยวข้องกับพวกเราอย่างไร ส่งผลอะไรต่อชีวิตเราบ้าง และประเทศไทยในตอนนี้อยู่ในยุคใด คนไทยมีชีวิตผูกติดกับดิจิทัลมานานแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการใช้อินเทอร์เน็ต ช็อปปิ้งออนไลน์ อีคอมเมิร์ซ ทำธุรกรรมการเงินผ่านแอปพลิเคชัน การสื่อสาร แต่เพียงเท่านี้ยังไม่พอที่จะพาสังคมไทยเข้าสู่ยุคดิจิทัล 4.0 ได้ดังนี้

Digital 1.0 (Internet) ยุคเปิดโลกอินเทอร์เน็ต ยุคนี้เป็นการเริ่มต้นของ “Internet” เช่น การส่งจดหมายทางไปรษณีย์ก็เปลี่ยนมาเป็นการส่งอีเมล E-mail และอีกหนึ่งตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการถือกำเนิดของเว็บไซต์ Website ที่ทำให้เราเข้าถึงทุกอย่างได้ง่ายขึ้นและทั่วถึงกิจกรรมสะดวกและรวดเร็ว เริ่มมีกิจกรรมเชิงพาณิชย์และโฆษณาผ่านเครื่องมือ ออนไลน์เสมือนกับมีหน้าร้านที่ทุกคนบนโลกจะเห็นเราได้ง่ายขึ้น

Digital 2.0 (Social Network) ยุคโซเชียลเน็ตเวิร์คต่อยอดจากยุค 1.0 ก็จะเป็นยุคที่ผู้บริโภคเริ่มสร้างเครือข่ายติดต่อสื่อสารกันในโลกออนไลน์ เครือข่ายสังคม Social Network นี้เริ่ม จากการคุยหรือแชทกับเพื่อน สมาคม กลุ่มเล็กๆ ของผู้คนที่ต้องการความสะดวกสบายในการติดต่อสื่อสาร

Digital 3.0 (Application and Big Data) ยุคแห่งข้อมูลและบิ๊กดาต้า ยุคแห่งการใช้ข้อมูลที่วิ่งเข้าออกเป็นล้านๆ ดาต้า การเติบโตของโซเชียลมีเดียและ E-Commerce ทุกองค์กรต่างเห็นความสำคัญของการนำบิ๊กดาต้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่การนำบิ๊กดาต้ามาตอบสนองอย่างเรียลไทม์นั้น จำเป็นต้องมีระบบ

คลาวด์ Cloud Computing มาช่วยอำนวยความสะดวก จัดเก็บ ข้อมูล เลือกทรัพยากรตามการใช้งาน ทุกคนสามารถเข้าถึงระบบข้อมูลต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต สามารถจัดการข้อมูล และแบ่งปันข้อมูลกับผู้อื่น (Shared Services) ได้ พัฒนาเป็นแอปพลิเคชัน Application ที่ให้ความสะดวกสบายแก่ผู้บริโภคผ่านทางสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตอีกด้วย

Digital 4.0 (Machine-to-Machine) ยุคที่เทคโนโลยีมีมันสมอง และเราก็มายถึงยุคที่ความฉลาดของเทคโนโลยีจะทำให้อุปกรณ์ต่างๆ สื่อสารและทำงานกันเองได้อย่างอัตโนมัติ โดยจะใช้ชื่อยุคนี้ว่าเป็นยุค Machine-to-Machine เช่น เราสามารถเปิด-ปิด หรือสั่งงานอื่นๆ กับเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้านตัวเองผ่านแอปพลิเคชันโดยไม่ต้องเดินไปกดสวิตช์ การวางแผนสถานการณ์โดยไม่ต้องเดินทางไปถึงสถานที่จริง หรือเป็นสื่อการเรียนรู้แบบ Interactive อีกด้วย (เอกพล พงศ์สถาพร, 2561) ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทาง เทคโนโลยีปัจจุบันและที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงในอดีตที่ผ่านมาซึ่งมีผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษา เป็นอย่างมาก และเปลี่ยนทัศนคติและแนวทางการบริหารของตนเองให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษามีความทันสมัยสามารถบริหารจัดการ สถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกๆ ด้าน (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2562)

สรุปได้ว่า ยุคดิจิทัลคือสภาพในปัจจุบันที่โลกเข้าไปเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี การสื่อสารมีความรวดเร็ว สามารถส่งผ่านข้อมูลความรู้ต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วทุกที่และทุกเวลา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สถานศึกษามีความทันสมัยสามารถบริหารจัดการ สถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทการบริหารมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

การบริหารมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสู่ยุคดิจิทัลให้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะนำพาให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาก้าวสู่ยุคดิจิทัลได้อย่างประสบความสำเร็จ กล่าวคือ สถานศึกษาสามารถทำเทคโนโลยีมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้และการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล มีดังนี้

1. ผู้บริหารจะต้องดำเนินการวิเคราะห์สภาพของสถานศึกษาที่เป็นอยู่ วิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคเพื่อวางแผนพัฒนาสถานศึกษาสู่ยุคดิจิทัล โดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ในด้านเทคโนโลยีของของสถานศึกษาให้ชัดเจนว่าต้องการไปในทิศทางใด และจะนำมาใช้กับการบริหารสถานศึกษาทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้และด้านการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างไรบ้าง

2. การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานให้สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ ทั้งอุปกรณ์ Hardware, Software และเครือข่ายไร้สายต่างๆ ของสถานศึกษา เพื่อให้ครูบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนทุกคนสามารถใช้และเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วสะดวกต่อการใช้งาน พร้อมทั้งจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนับสนุนอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ถือเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นที่สำคัญที่จะสามารถนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพได้ ผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญกับเรื่องนี้

3. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีสามารถใช้เทคโนโลยี ในการปฏิบัติงานอย่างได้เหมาะสม การที่จะให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญในการใช้เทคโนโลยีนั้น ผู้บริหารต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี และจะต้องสร้างทีมงานหรือแกนนำในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการ

สอนและการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ซึ่งจะทำหน้าขับเคลื่อนและขยายผลให้ครูและบุคลากรคนอื่นๆ สามารถปฏิบัติตามได้

4. จัดให้มีการฝึกอบรมพัฒนาครูและบุคลากรทุกคนของสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ การที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการในสถานศึกษานั้น ถึงแม้จะมีอุปกรณ์ระบบหรือเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เพียงพอ แต่หากบุคลากรไม่สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารสู่ยุคดิจิทัลก็จะไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ทักษะด้านเทคโนโลยีของบุคลากรผ่านการอบรม การสาธิต ฝึกปฏิบัติการ หรือกระบวนการที่ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้บริหารจะต้องสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้เทคโนโลยีอย่างแพร่หลายในสถานศึกษา ตลอดจนการให้นักเรียนสามารถใช้และเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ต่างๆ ผ่าน Internet ได้ตลอดเวลา

5. ผู้บริหารต้องส่งเสริมสนับสนุนสร้างแรงจูงใจครูและบุคลากรทุกคนของสถานศึกษาให้นำความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดให้มาสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการจัดการเรียนการสอนหรือการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจจะมีการมอบเกียรติบัตรหรือรางวัลให้กับครูที่สามารถใช้เทคโนโลยีได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับครูและบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

6. ผู้บริหารต้องจัดให้มีระบบการกำกับติดตามและการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีของสถานศึกษา ทั้งครูอาจารย์บุคลากรทุกคนและนักเรียนว่าสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามนโยบายอย่างถูกต้องเหมาะสม

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นการบริหารการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและการบริหารเทคโนโลยีสถานศึกษาไปพร้อมกัน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถหยุดยั้งได้ รวมทั้งมีการนิเทศติดตามส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายที่ครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษา ประเด็นสำคัญในการบริหารการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง การจัดการความรู้ในสถานศึกษายุคดิจิทัล และการทำงานอย่างเป็นเครือข่าย ส่วนการบริหารเทคโนโลยีสำหรับสถานศึกษา ได้แก่ การยอมรับเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการเข้าถึงเทคโนโลยี โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสมรรถนะในการเชื่อมโยงและความรู้ให้กับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มคนที่เกิดในยุคดิจิทัล ในขณะที่ครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาสู่ยุคดิจิทัลให้บรรลุเป้าหมายสำคัญของการศึกษา คือ คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข ประสบความสำเร็จในการทำงาน ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ สามารถแข่งขันกับนานาประเทศ โดยรักษาเอกลักษณ์ ศิลปะวัฒนธรรม รวมทั้งคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนา อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล

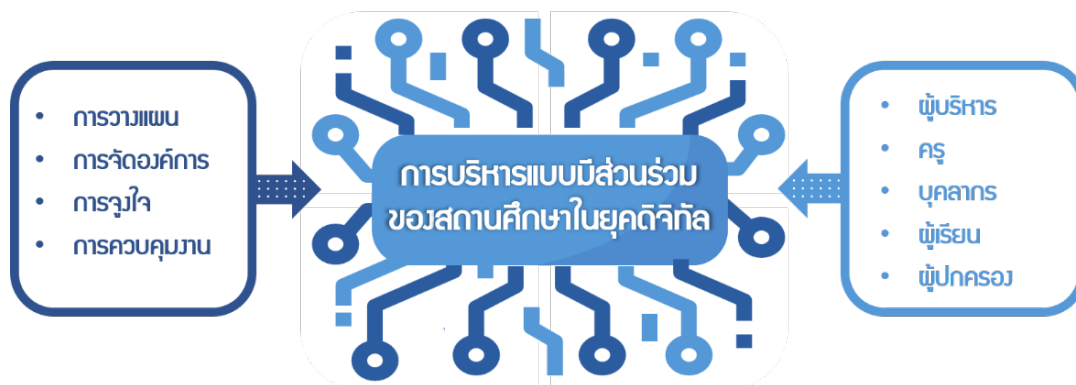
หลักการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีหลักการสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาระบบบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนโดยใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร ส่งเสริมให้ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึง เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร สื่อการเรียนรู้และบริการของสถานศึกษา โดยมีการวางแผนและดำเนินการพัฒนาระบบเทคโนโลยี ดิจิทัลให้พร้อมไปสู่การดำเนินให้บริการผู้เกี่ยวข้องต่อไป (สงบ อินทรมณี, 2562) การยอมรับเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงภารกิจที่สำคัญในการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลคือผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจแนวคิดการยอมรับเทคโนโลยี นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร โดยที่การยอมรับระดับบุคคลนี้มีการ

ยอมรับที่ไม่เท่ากัน และมีขั้นตอนของการยอมรับที่แตกต่างกันด้วย ส่วนการยอมรับในระดับองค์กรนั้นเป็นการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมที่วิเคราะห์แล้วว่าเป็นประโยชน์มาทดลองใช้ เพื่อให้เกิดการยอมรับนำไปสู่วัฒนธรรมของสถานศึกษา (Sukanya Chaemchoy, 2015)

สรุปได้ว่า สถานศึกษาสามารถทำเทคโนโลยีมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้และการดำเนินงานได้ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการวิเคราะห์ วางแผนพัฒนาสถานศึกษาสู่ยุคดิจิทัล ทุกคนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี เป็นตัวอย่างที่ดี ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษา

บทสรุป

การบริหารมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีผลต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านของการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน เพราะฉะนั้น สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องบริหารมีส่วนร่วมเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมเข้าสู่ยุคดิจิทัลจะต้องมีการเตรียมความพร้อมโดยสร้างความตระหนักและความเข้าใจของครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ สร้างทีมงานในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมโดยเริ่มต้นจากการให้ความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อเป็นการลดความเครียดหรือความวิตกกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และเพื่อให้การมีส่วนร่วมยังดำเนินและพัฒนาต่อไปจะต้องมีการกำกับติดตามตรวจสอบ รวมทั้งการเสริมแรงด้วยวิธีการต่างๆ ที่จะสร้างความพึงพอใจให้กับครูและบุคลากรจึงจะทำให้การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัลเป็นไปได้อย่างราบรื่น ทั้งนี้ในการบริหารมีส่วนร่วมนั้นผู้บริหารมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นผู้นำการบริหารแบบมีส่วนร่วม เริ่มตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์วางแผนให้เกิดการกำหนดนโยบายจัดโครงสร้างองค์กรให้เกิดความยืดหยุ่นพร้อมรับการบริหารแบบมีส่วนร่วมจัดสรรงบประมาณเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านโครงสร้างพื้นฐานทั้งอุปกรณ์ ระบบ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อรองรับการใช้งานให้เพียงพอต่อความต้องการ ท้ายที่สุดผู้บริหารต้องมีการติดตามและให้การเสริมแรงให้กำลังใจกับครูและบุคลากรเพื่อให้การบริหารมีส่วนร่วมสู่ยุคดิจิทัลของสถานศึกษาดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2545). **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: บั๊คพอยท์.
- ชาญชัย อาจิณสมภาร. (2550). **การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร .
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2546). **หลักการบริหารการศึกษา**. ฉะเชิงเทรา: สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์.
- วินัย ดิสงส์ และดวลย์ มาศจรัส. (2550). **การบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ธารอักษร.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2551). **กระบวนการค้นคว้าใหม่ทางการศึกษากรณีศึกษาต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21**.
กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- สงบ อินทรมณี. (2562). **การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและ
เทคโนโลยีอีสเทิร์น. 16(1). 353-359.
- สมยศ นาวิการ. (2545). **การบริหารแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). **คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการ
บริหารรูปแบบนิติบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุภัทรรักษ์ คำสามารถ, ศรินทิพย์กุลจิตรตรี และโกวิท จันทะปาละ. (2563). **แนวทางการบริหารการศึกษาใน
ยุคดิจิทัลสู่ขั้นต้น**. Journal of Modern Learning Development. 5(3). 245-258.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2559). **การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล (School Management in Digital Era)**.
แหล่งที่มา <https://www.trueplookpanya.com/dhamma/content/52232> สืบค้นเมื่อ 30
มิ.ย. 2565.
- เอกพล พงศ์สถาพร. (2561). **เมื่อเทคโนโลยีมีมันสมอง**. แหล่งที่มา [http://www.wice.co.th/digital-4-0-
technology](http://www.wice.co.th/digital-4-0-technology) สืบค้นเมื่อ 1 ส.ค. 2565.
- Robbins, P. (1990). **Organization theory: Structure design & application**. New Jersey:
Prentice-Hall.
- Sukanya Chaemchoy. (2015). **Technology Leadership: Leading Technology Into 21st Century
School**. Journal of Education Naresuan University. 17(4). 216-224.
- Swianburg, R.C. (1996). **Management and Leadership for Nurse Management**. Boston: Jones
and Bartlett.
- Wiles, K. (1955). **Supervision for Better School**. New Jersey: Prentice-Hall.